

Cirkev musí byť vždy proti násilným konverziám.

Povinnosť preukazovať praktickú občiansku toleranciu

Jozef Duháček

31. júla 2020 ✝ Cirkev

pokračovanie II. časti

Ako praktický postoj katolíkov k bludárom Cirkev prísne požadovala plniť prikázanie bratskej lásky, čo zodpovedá kresťanskej dobročinnosti: „Miluj svojho blížneho, ako seba samého.“ Úprimná láska k bludárovi je skutočne úplne kompatibilná s horlivým odporom k bludu, ktorý vyznáva. Zo samotnej definície praktickej občianskej tolerancie (pozri vyššie, I, 2) pramení maxima, ktorú Svätý Augustín vyjadruje takto: „Diligite homines, interficite errores; sine superbia de veritate præsumite, sine sævitia pro veritate certate” **(Milujte ľudí, bludy potierajte, buďte statoční v pravde ale nie pyšní, bojujte za pravdu, ale vyvarujte sa krutosti.)** (Proti Petilianovi 1,29).

Boh je Boh lásky a preto jeho deti nemôžu byť synmi nenávisti. Evanjelium o Božom otcovstve je tiež radostným zvestovaním bratstva všetkých ľudí na zemi. Za všetkých bez výnimky sa Spasiteľ modlil vo svojej veľkňazskej modlitbe, v noci pred svojím umučením a za všetkých preliat Svoju krv na kríži. Vznešený príklad Krista poskytuje výstižný návod, akým by sme mali regulovať naše správanie voči tým, ktorí sa od nás odlišujú vo viere, pretože vieme, že tak povediac, kvapka spasiteľnej krvi Kristovej sa leskne na každej ľudskej duši.

Nie je dovolené premietť svoje pochybnosti o druhom do jeho vlastného svedomia: „Nemo præsumitur malus, nisi probetur“ (nikto sa nepovažuje za zlého, kým sa to nepreukáže). A Svätý Pavol vyhlasuje: „Láska je trpezlivá, láskavá: nevyvoláva hnev, nemyslí si na zlé“ (1 Kor 13: 4). Človek je tolerantný len skrze túto kresťanskú lásku. Ale nepošliapala stredoveká cirkev svojím krvavým prenasledovaním heretikov toto prikázanie lásky a tak v praxi nezrušila to, čo sladkými slovami teoreticky hlásala? Nepriatelia Cirkvi netrpezlivo prehľadávajú zatuchnuté dokumenty, ktoré rozprávajú o inkvizičných súdoch, autos-da-fé, trestniciach, mučiarňach a pod. Bez toho, aby sme zľahčovali historické skutočnosti, preskúmame túto výčitku trochu podrobnejšie a uvidíme, aký význam jej treba prikladať.

(1) Ak sa čestnému a statočnému aristokratovi vyhadzuje na oči neslávny pôvod jeho predkov iba preto, aby sa zranili jeho city, tak to žiaden čestný človek nepovažuje za taktné alebo spravodlivé. Čo má dnešná Cirkev s tým, že dávno zmiznuté generácie spôsobili v mene náboženstva krutosti, ktorými je moderný človek znechutený? **Pravnuci nemôžu byť brání na zodpovednosť za priestupky svojich predkov.**

Protestanti sa musia tiež uchýliť k tejto zásade spravodlivosti. Nech sa snažia akokoľvek pomlčať o historických faktoch, tiež musia vyjadriť poľutovanie nad podobnými udalosťami počas obdobia reformácie, keď, reformátori a ich nástupcovia svojvoľne využili existujúce trestné zákonníky a potrestali smrťou mnoho nepohodlných a podľa ich názoru, heretikov (napr. anti trinitárov Serveta a Sylvanua, osiandristu Funka, kalvína Nicholasa Krella v Drážďanoch ai.). Stovky verných katolíkov, ktorí sa stali obeťami reformácie v

Suvisiaci článok

Mohol by dnes svätý Maximilián obracať na katolícku vieru?

Anglicku, sú dnes uctievané ako anglickí mučeníci. K väčšiemu počtu popráv došlo, nie za katolíckej Márie, ale za kráľovnej Alžbety. Nie je však nespravodlivé holdovať na jednej strane modernému protestantizmu a na druhej strane považovať katolicizmus zodpovedný za tieto zverstvá.

(2) Cirkev v každej dobe zásadne rozlišovala (čo by sa vzhľadom svoju dôležitosť nemalo nikdy prehliadať) **medzi formálnymi a materiálnymi heretikmi** a jej trestné právo bolo namierené výlučne proti formálnym heretikom. Ako vedomá, zámerná, otvorená a tvrdošijná rebélia katolíkov proti božsky ustanovenej magisteriálnej autorite Cirkvi je formálna heréza jedným z najhorších hriechov.

Na druhej strane materiálna heréza, t. j. omyl vo viere, ktorý človek zastáva neúmyselne a nevedome, nie je vec sama osebe ani hriešna ani trestná, s výnimkou prípadov, kedy je blud neospravedlniteľný ako taký. Všetci, ktorí majú subjektívne, pevné a čestné presvedčenie, že vyznávajú správnu vieru v Krista, čo predstavuje veľkú časť nekatolíkov, ktorí sa narodili a boli vychovaní v inej forme viery, sa nachádzajú v ospravedlniteľnom omyle.

Aj v stredoveku, keď Cirkev využívala svoju represívnu moc proti formálnym kacírom, ktorí od narodenia skrze krst patrili jej Tela, otvorene deklarovala, že v prípade Židov a pohanov nemôže konať, pretože nad nimi nemá nijakú jurisdikciu, Cirkev bola vždy proti násilným konverziám, ako zdôraznil Lev XIII vo svojej encyklike „Immortale Dei“ z 1. novembra 1885: „Atque illud quoque magnopere cavere Ecclesia solet, ut ad amplexandam fidem catholicam nemo invitatus cogatur, quia quod sapienter Augustinus monet: „Credere non potest (homo) nisi volens“ “(Cirkev sa vždy veľmi starala o to, aby nikto nebol nútený proti svojej vôli prijať katolícku vieru, pretože, ako Augustín múdro hovorí: človek nemôže uveriť, ak nechce) (porovnaj Denzinger, cit. cit., č. 1875).

Tu pramení tolerancia, ktorú Cirkev vždy prejavuje, najmä voči Židom, ako aj kanonický zákaz viesť vojnu proti pohanským národom iba pre to, že neveria. Tu sa pripúšťa ako výnimka prípad, **keď boli zavraždení kresťanskí misionári**, alebo ak pohania zaútočia na kresťanské štáty, ako Saraceni kedysi (porovnaj Schmalzgrüber, „Jus can. de Judæis“, č. 53).

(3) Ak cirkev v stredoveku uplatňovala prísnejšie opatrenia proti formálnym heretikom, odpadlíkom a schizmatikom, ako uplatňuje dnes, nerobila to ako súkromná osoba, ktorá musí prejavovať iba ohľaduplnosť a lásku, **ale ako legitímna vládna autorita, do ktorej pôsobenia patrí aj výkon trestného súdnictva**. Štát tiež musí zločincovi a revolucionárovi uložiť za krádež či revolúciu spravodlivý trest. Tieto činy nemožno trestať abstraktne.

Ak súdime z hľadiska dnešnej, modernejšej civilizácie, môže sa zdať barbarská krutosť stredovekých trestných nariadení odpudzujúca. „Cautio criminalis“ nemeckého cisára Karola V., udeľuje zradcom, lupičom a notorickým podvodníkom naboďnutie na kôl či lámanie na kolese, ale nesmieme len z tohto dôvodu odsúdiť celý trestný systém tej doby ako justičnú vraždu; hoci sa tresty zadávajú podľa dnešných kritérií nehumánne, neboli nespravodlivé.

Formálnu herézu stredoveký katolicizmus silno odsudzoval a apostáza a kacírstvo sú, ako rebélia proti Bohu, oveľa závažnejšie trestné činy ako zrada, vražda alebo cudzoložstvo. A podľa Rim 13:11. má svetská moc právo trestať smrťou, najmä za závažné zločiny; v dôsledku toho „heretici môžu byť nielen exkomunikovaní, ale aj odsúdení k smrti“ (Sv. Tomáš, II-II: 11: 3). Nie je potrebné sa však vracáť do

stredoveku, pretože modernejšia doba nám tiež poskytuje príklady extrémnej krutosti pri trestaní určitých trestných činov. S akým nesúhlasom musí filantrop vnímať hrozné tresty, ktoré boli uvalené na odsúdených za znásilnenia, v niektorých častiach Spojených štátov? Právnik sa naopak bude snažiť o vysvetliť ich prísnosť prihliadnutím k osobitným okolnostiam, času a miestu. Americký zákon o lynčoch sa nedá bezvýhradne ospravedlňovať, ale pri jeho posudzovaní treba brať do úvahy nedostatky súčasného trestného systému, pretože príliš častá neefektívnosť riadneho postupu podnecuje rozzúrené obyvateľstvo k násiliu. Ak prihliadneme k skutočnostiam modernej doby, budeme pozeráť na stredoveký systém oveľa spravodlivejšie.

(4) Musí sa tiež **rozlišovať medzi trestným systémom ako takým a jeho vonkajšími formami**. Barbarské trestné formy stredoveku treba pripisovať nie Cirkvi, ale štátu. Keď sa pokresťančená Rímska ríša vyvinula v konfesiónálny štát, bola nútená označiť zločiny proti viere (odpad, kacírstvo, rozkol) za trestné činy proti štátu (porovnaj Cod. Justin., I, 5, de hæc). : „Quod in religionem divinam committitur, in omnium fertur injuriarum“). Katolíci a štátny občan sa stali identickými pojmami. Preto sa zločiny proti viere stali velezradou a ako také sa mohli trestať smrťou.

Toto bol univerzálny právny názor v stredoveku. Idea popravovať kacírov nemala žiadnu súvislosť s podstatou Cirkvi alebo jej ústavou a v prvotnej Cirkvi nebol taký trest známy. Cyprián (d. 258) odmietal všetky externé nápravné prostriedky, zvyčajné v Starom zákone a pokladal exkomunikáciu za „duchovný meč“ (spiritualis gladius) horší ako smrť. Prvým prípadom popravy heretika bolo sťatie vodcu priscillianistov, ktoré nariadil uzurpátor Maximus v Trieri (385); to vyvolalo protest sv. Martina z Tours, sv. Ambróza a pápeža Siricia (pozri Histor. polit. Blätter, XC, 1890, s. 330).

Aj sv. Augustín, ktorý ku koncu svojho života podporil štátne represálie proti donatistom, vždy odmietal popravovanie kacírov (porov. Ep. C [alias cxxvii]: „Corrigi eos cupimus, non necari“). Počas dlhého panovania Merovejcov a Karlovcov nebola heréza považovaná za občiansky zločin a bola trestaná bez občianskeho trestu. Zmena prišla až v jedenástom storočí, keď v sektách katarov a albigéncov ožil manicheizmus, ktorý predtým prešiel pod východnými cisármi Theodósiom (d. 395) a Justiniánom (d. 565), krvavým prenasledovaním.

Tieto revolučné sekty zaútočili na manželstvo, rodinu a vlastníctvo a preto musí aj Lea pripustiť: „Keby katarstvo zvíťazilo, malo by to nevyhnutne fatálny dopad.“ (História inkvizície, I, 117). Fridrich II Hohenstauf, ktorý bol všetko, len nie zástanca pápežstva, vzkriesil rímsky trestný zákonník a zaviedol trest upaľovania heretikov zákonom z roku 1224 (porov. Monum. Germ., IV Leg., II, 326.). Pápeži, najmä Gregor IX (d. 1241), podporovali tento cisársky zákon, lebo v ňom videli účinné prostriedky nielen na ochranu štátu, ale aj na ochranu viery. Obrovské nebezpečenstvo pre spoločné dobro, ktoré videli v katarstve, nevedlo ani štát, ani cirkev k miernosti.

Nemusel by aj moderný štát zakročiť proti týmto vrahom a podpaľačom so zbraňou v ruke? Ani sekulárna, ani cirkevná autorita nerozlišovali medzi nebezpečnými a neškodnými kacírmi a vo všetkých formálnych herézach videli „contumelia Creatoris“, urážku Stvoriteľa, ktorú musel konfesiónálny štát trestať ohňom. Toto nerozlišovanie vidíme aj u protestantských vodcov, Luthera, Kalvína, Melanchthona, Butzera, Václava, Sturma, Strigela, Matthiasa Colera a ďalších. Môžeme preto správne vyvodiť záver, že tvrdé tresty pochádzajú čiastočne z veľkosti hrozby, ktorou boli kacíri pre stredovekú spoločnosť a čiastočne z prísnosti

starého rímskeho trestného zákonníka

(5) Z toho, čo už bolo povedané, vyplýva, že zvyk upaľovať heretikov nie je otázka spravodlivosti, **ale otázka kultúry a civilizácie**. Dejiny ukazujú, že dokonca aj v civilizovaných spoločnostiach a civilizovaných krajinách sa s niektorými obzvlášť nebezpečnými zločincami zaobchádza veľmi tvrdo. Poľutovaniahodnou ilustráciou tejto skutočnosti je zavedenie mučenia do procesov s heretikmi (Innocent IV 1252). Tu je vplyv starovekého rímskeho zákonníka tiež rozpoznateľný, pretože rímsky kódex bral mučenie nie ako trest, ale jednoducho ako riadny prostriedok na získanie pravdivej výpovede.

Reformácia napriek slúbenej „evanjeliovej slobode“ nepriniesla žiadne zlepšenie, mučenie sa používalo naďalej a upaľovanie čarodejníc ktoré kulminovalo v osemnástom storočí dominovalo na protestantských územiach. Mučenie prvýkrát zrušil v Prusku (1745) Fridrich Veľký; posledná čarodejnica bola spálená vo Švajčiarsku v roku 1783. Nedá sa čítať bez odporu, že v Anglicku bola velezrada, (tento zločin zahŕňal aj vyznávanie katolíckej viery), trestaná obesením a vytrhnutím stále pulzujúceho srdca zo živého tela.

Zákon proti žobraniu, prijatý v roku 1572 za vlády kráľovnej Alžbety, nariadil trestať tento neškodný priestupok krutým bičovaním, perforáciou pravého ucha horúcim železom a ak sa trestný čin opakoval, smrťou (porovnaj G Kassel, „Geschichtliche Entwicklung des Deliktes der Bettelei“, Breslau, 1898, s. 37).

Vo Francúzsku neboli o nič menej krutí. Keď 14. mája 1610 zavraždil Ravaillac Henricha IV., nešťastný zločinec bol nemilosrdne mučený; prepichovali ho rozžeraveným železom, roztavené olovo mu naliali do ruky, ktorá spáchala vraždu, a nakoniec ho štyri kone roztrhali na kúsky. Presne ten istý trest, dokonca aj v tých najmenších detailoch, bol uvalený na poloretardovaného Damiensa, hoci liberálneho Ľudovíta XV len škrabol vreckovým nožom (porovnaj Pilatus, „Der Jesuitismus“, Ratisbon, 1905, s. 1). 183.).

Po hrôzach francúzskej revolúcie sa metódy trestu postupne zmierňovali a počas devätnásteho storočia zvíťazili všade humanistické názory. Je na ľudstve, aby rozhodlo, či budú trestné systémy budúcnosti poznačené krutosťou a barbarstvom alebo nie. Budúce generácie musia zabezpečiť zdokonalenie morálky a etickej kultúry filantropickým vzdelávaním mladých ľudí a aplikáciou Kristovej láskavosti a milosrdenstva na občiansky, národný a náboženský život, aby predišli návratu nehumánnych trestných nariadení. Sekulárny štát sa vzdal svojho spojenia s Cirkvou a vylúčil herézu z kategórie trestných činov. Cirkev sa vrátila k svojmu pôvodnému stanovisku a znovu sa uspokojila s exkomunikáciou a inými duchovnými trestmi, ktoré moderný štát (rovnako ako aj štát v stredoveku) už nepovažuje za svoje nástroje.

pokračovanie v IV. časti

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/cirkev-musi-byt-vzdy-proti-nasilnym-konverziám-povinnost-preukazovat-prakticku-obciansku-toleranciu/>